

การสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่ นวัตกรรมการศึกษา

Exploring and synthesizing Management factors that influence School Development in the Educational Innovation Area

ชมธีรดา ธีรศักดิ์วรกุล

CHOMTHIRADA THIRASAKWORAKUL

นิสิต หลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Doctoral Student, Doctor of Education Program in Educational Administration, Department of Educational
Administration, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Received: August 8, 2026 Revised: August 28, 2026 Accepted: September 27, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 2) ประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยใช้วิธีวิจัยเชิงสำรวจ แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาเอกสารและสังเคราะห์ปัจจัยจากแหล่งข้อมูล คือ เอกสารงานวิจัย ตำราบทความวิชาการ และบทความวิจัย ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในโรงเรียน จำนวน 360 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร 2) แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) ระหว่าง 0.80 - 1.00 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.94 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พบว่าโดยรวมและรายด้าน ผู้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก 2) ผลการประเมินการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานครการศึกษา พบว่า โดยรวมและรายด้าน ผู้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, การวิจัยเชิงสำรวจ, การสังเคราะห์ปัจจัย, นวัตกรรมการศึกษา,
การพัฒนาสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) explore and synthesize factors influencing the development of schools in educational innovation areas and 2) assess the level of opinions regarding factors influencing the development of schools in educational innovation areas. The research employed a survey method, divided into two phases: Phase 1 involved document analysis and synthesis of factors from various sources, including research documents, textbooks, academic articles, and research articles. Phase 2 involved the survey research. The sample consisted of 360 school administrators and teachers. The research instruments included 1) a document analysis form and 2) a 5-level Likert scale questionnaire with content validity (IOC) between 0.80 and 1.00 and a reliability coefficient of 0.94. Data were analyzed using descriptive statistics, including percentages, means, and standard deviations.

The research findings revealed that: 1) Regarding the survey and synthesis of management factors affecting the development of schools in educational innovation zones, school administrators under the Min Buri District Office, Bangkok, expressed opinions at a high level, both overall and in each specific aspect; and 2) Regarding the evaluation of school development in educational innovation zones, school administrators under the Min Buri District Office, Bangkok, expressed opinions at a high level, both overall and in each specific aspect.

Keywords: Educational innovation area, Survey research, Factor synthesis, Educational innovation, School development

บทนำ

รัฐบาลไทยจึงได้กำหนดให้มีพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ซึ่งจัดเป็นนวัตกรรมเชิงนโยบายทางการศึกษาที่สำคัญของประเทศไทย มีเป้าหมายในการกระจายอำนาจลดข้อจำกัดทางระเบียบกฎเกณฑ์และส่งเสริมให้สถานศึกษาในพื้นที่นำร่องสามารถคิดค้นนวัตกรรมการบริหารและการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562)

การขับเคลื่อนโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนหลากหลายด้านทั้งในระดับนโยบาย ระดับบริหาร และระดับการปฏิบัติการในห้องเรียน อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะของการนำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่าโรงเรียนหลายแห่งยังประสบปัญหาความซับซ้อนของของแนวทางดำเนินการตาม

นโยบายและและยังขาดข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) ในระดับกว้างที่ระบุได้ชัดเจนว่า ปัจจัยใดมีอิทธิพลสำคัญต่อความสำเร็จและปัจจัยใดเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (วิจารณ์ พานิช, 2564)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และรูปแบบการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้และการบริหารตามระบบราชการแบบดั้งเดิม ไปสู่ระบบการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน การสร้างนวัตกรรม การเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และการเปิดโอกาสให้สถานศึกษาสามารถออกแบบการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่มากขึ้น แนวคิดระบบการศึกษาที่ประสบความสำเร็จควรส่งเสริมภาวะผู้นำในทุกกระดับ เปิดโอกาสให้ครูและผู้บริหารมีบทบาทในการสร้างนวัตกรรม และพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (OECD, 2021).

สำหรับประเทศไทย แนวคิดเรื่อง “พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา” ได้รับการพัฒนาเป็นกลไกสำคัญในการปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษา โดยพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 มีวัตถุประสงค์สำคัญ ได้แก่ การคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การกระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษานำร่อง ตลอดจนการสร้างกลไกการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังอธิบายว่าพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเป็นพื้นที่สำหรับการทดลองและพัฒนานวัตกรรมจากบริบทจริง โดยอาศัยแนวคิด Bottom-Up Solution และ Sandbox ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติในพื้นที่สามารถทดลอง ปรับปรุง และพัฒนาวิธีการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง อย่างไรก็ตาม การที่โรงเรียนได้รับสถานะเป็นโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาไม่ได้หมายความว่าเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ เพราะการเปลี่ยนแปลงเชิงนวัตกรรมจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนหลายระดับ ทั้งระดับผู้บริหาร ครู หลักสูตร โครงสร้างการบริหาร เครือข่ายชุมชน ตลอดจนระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล กล่าวอีกนัยหนึ่ง การพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเป็นกระบวนการเชิงระบบที่ปัจจัยแต่ละด้านมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อกัน ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจว่า “โรงเรียนจะสามารถใช้ความเป็นอิสระเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาให้เกิดขึ้นจริงได้ภายใต้เงื่อนไขใด (เอกชัย ก้องบำเรอ, 2566)

จากเหตุผลดังกล่าว การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการบริหารนวัตกรรม ด้านการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านความยืดหยุ่นและการกระจายอำนาจทางการบริหาร ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและชุมชน และด้านระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลเพื่อการพัฒนา

คำถามการวิจัย

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษามี เป็นอย่างไร

2. องค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจากการวิเคราะห์เชิงสำรวจ มีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
2. เพื่อประเมินระดับสภาพความเป็นจริงและระดับความคิดเห็นของผู้บริหารและครูต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด

1. ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการบริหารนวัตกรรม

ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญประการแรกที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถของโรงเรียนในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม เพราะการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาไม่ได้เกิดจากการมีนโยบายหรือเทคโนโลยีใหม่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยผู้นำที่สามารถสร้างวิสัยทัศน์ร่วมและทำให้บุคลากรเห็นคุณค่าของการเปลี่ยนแปลงซึ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจ ความสามารถ และสภาพแวดล้อมการทำงานของครู รวมถึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติในชั้นเรียน แนวคิดนี้ยังให้ความสำคัญกับการกำหนดวิสัยทัศน์ การสร้างเป้าหมายร่วม การสนับสนุนทางปัญญา การให้การสนับสนุนรายบุคคล การเป็นแบบอย่าง และการสร้างความคาดหวังต่อผลการปฏิบัติงานในระดับสูง (Leithwood and Jantzi, 2006)

ในบริบทโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรม ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ควบคุมการปฏิบัติงานไปเป็นผู้นำการเรียนรู้และผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถสร้างพื้นที่ให้ครูทดลองแนวทางใหม่ ๆ ได้ยังชี้ว่าระบบการศึกษาที่ส่งเสริมนวัตกรรมควรเปิดโอกาสให้ภาวะผู้นำเกิดขึ้นในหลายระดับ ไม่จำกัดเฉพาะผู้บริหารโรงเรียน (Schleicher, 2015)

แนวคิดภาวะผู้นำแบบกระจาย หมายถึง การนำโรงเรียนไม่ได้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารเพียงคนเดียว แต่เกิดจากการทำงานร่วมกันของผู้บริหาร ครู ผู้เชี่ยวชาญ และผู้เกี่ยวข้องในบริบทของการปฏิบัติงานจริง ดังนั้นการบริหารนวัตกรรมในโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมจึงควรประกอบด้วยความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม การบริหารการเปลี่ยนแปลง การส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งนวัตกรรม การสนับสนุนครู การจัดสรรทรัพยากร และการยอมรับการทดลองและความผิดพลาดที่นำไปสู่การเรียนรู้ ประเด็นปัญหาที่ควรสำรวจจึงครอบคลุมทั้งระดับความพร้อมของผู้บริหาร ความเข้าใจเกี่ยวกับนวัตกรรม ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ การเปิดพื้นที่ให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการบริหารความเสี่ยงจากการทดลองแนวทางใหม่ (Spillane, 2006)

ดังนั้นการศึกษาปัจจัยด้านนี้จึงมีความสำคัญ เพราะหากผู้บริหารยังใช้รูปแบบการบริหารที่เน้นการควบคุมและการปฏิบัติตามระเบียบเป็นหลัก ความเป็นพื้นที่นวัตกรรมอาจไม่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพได้อย่างแท้จริง

2. ด้านการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

หลักสูตรเป็นกลไกสำคัญในการแปลงเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาไปสู่การปฏิบัติในระดับห้องเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของผู้เรียน แนวคิด หลักสูตรฐานสมรรถนะ ให้ความสำคัญกับสิ่งที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง มากกว่าการวัดเพียงการจดจำเนื้อหาสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาอธิบายว่าหลักสูตรฐานสมรรถนะเปิดพื้นที่ให้โรงเรียนและครูสามารถกำหนดสาระ ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะให้เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียนและบริบททางสังคมได้ แนวทางดังกล่าวจึงมีความสอดคล้องกับปรัชญาของพื้นที่นวัตกรรมที่ต้องการให้สถานศึกษาสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามบริบทของตนเองสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษายังระบุองค์ประกอบสำคัญของการศึกษาฐานสมรรถนะ ได้แก่ หลักสูตรฐานสมรรถนะ การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ และการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ ในระดับนานาชาติ OECD ชี้ให้เห็นแนวโน้มของการพัฒนาหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญกับหลักสูตรดิจิทัล หลักสูตรเฉพาะบุคคล หลักสูตรที่เน้นสมรรถนะ และหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น

การเปลี่ยนหลักสูตรจึงไม่ควรหยุดอยู่ที่การปรับเอกสารหลักสูตร แต่ต้องนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงวิธีจัดการเรียนรู้ของครูด้วยครูจำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่ผู้ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ ผู้จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และผู้สนับสนุนให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ควรศึกษาควบคู่กับหลักสูตรฐานสมรรถนะ เพราะการพัฒนาสมรรถนะจำเป็นต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ แก้ปัญหา สื่อสาร ทำงานร่วมกัน สะท้อนคิด และประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง ในบริบทพื้นที่นวัตกรรม ปัญหาสำคัญจึงอาจอยู่ที่ความเข้าใจของครูเกี่ยวกับสมรรถนะ ความสามารถในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการประเมินสมรรถนะ ตลอดจนความพร้อมของสื่อและทรัพยากร หลักฐานจากการศึกษาของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาที่ศึกษาสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมในปี 2567 ก็ให้ความสำคัญโดยตรงกับกระบวนการใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยสนับสนุนในการนำหลักสูตรไปใช้

สรุปปัจจัยด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้จึงควรถูกสำรวจทั้งในด้านของ การออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การพัฒนาครู การจัดการเรียนรู้ การประเมินสมรรถนะ และการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น

3. ด้านด้านความยืดหยุ่นและการกระจายอำนาจทางการบริหาร

ความยืดหยุ่นและการกระจายอำนาจถือเป็นหัวใจสำคัญของแนวคิดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เนื่องจากพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 กำหนดไว้อย่างชัดเจนถึงการกระจายอำนาจและการให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษานำร่อง เพื่อเพิ่มความคล่องตัว คุณภาพ และประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา แนวคิดดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนแปลงจากระบบการบริหารที่รวมศูนย์ไปสู่ระบบที่ให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนจำเป็นต้องพิจารณาทั้งโครงสร้างองค์กร บทบาทผู้นำ และวิธีที่การนำถูกปฏิบัติจริงในโรงเรียน ดังนั้นการมีอำนาจตามกฎหมายเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากโรงเรียนไม่มีความสามารถในการใช้ความเป็นอิสระเพื่อการตัดสินใจเชิงวิชาการ

และการบริหารจัดการ ความยืดหยุ่นของโรงเรียนควรครอบคลุมหลายด้าน เช่น การบริหารหลักสูตร การจัดเวลาเรียน การจัดทรัพยากร การบริหารงบประมาณ การจัดบุคลากร การสร้างเครือข่าย และการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การกระจายอำนาจต้องมาพร้อมกับศักยภาพและความรับผิดชอบ เพราะการให้อิสระแก่โรงเรียนโดยปราศจากความรู้ ความสามารถ ระบบข้อมูล และระบบสนับสนุน อาจทำให้โรงเรียนมีภาระเพิ่มขึ้นมากกว่าการมีอิสระที่นำไปสู่การพัฒนา ในบริบทประเทศไทย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้รายงานว่าการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาช่วยเพิ่มความคล่องตัวและความยืดหยุ่นในการจัดการศึกษา แต่ยังพบประเด็นเกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจของผู้ปฏิบัติต่อแนวทางของกฎหมายและการใช้ความเป็นอิสระ นอกจากนี้ การกระจายอำนาจควรเชื่อมโยงกับแนวคิดภาวะผู้นำแบบกระจาย เพราะการกระจายอำนาจในเชิงโครงสร้างจะเกิดผลจริงเมื่อผู้บริหารและครูสามารถร่วมกันรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการปฏิบัติ (Spillane, Halverson and Diamond, 2004)

สรุปปัญหาที่ควรสำรวจในด้านนี้ ได้แก่ ระดับความเป็นอิสระของโรงเรียน อำนาจการตัดสินใจของผู้บริหารและครู ความคล่องตัวด้านงบประมาณและบุคลากร ข้อจำกัดจากกฎระเบียบ ความพร้อมของระบบบริหาร และความสามารถของโรงเรียนในการใช้ดุลยพินิจอย่างมีความรับผิดชอบ การศึกษาด้านนี้จะช่วยสะท้อนว่า “ความเป็นอิสระตามนโยบาย” สามารถแปลงเป็น “ความสามารถในการบริหารเพื่อการเปลี่ยนแปลง” ได้มากน้อยเพียงใด

4. ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและชุมชน

การพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาไม่สามารถดำเนินการโดยโรงเรียนเพียงลำพัง เนื่องจากการพัฒนาการศึกษาที่ตอบสนองต่อบริบทพื้นที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคธุรกิจ สถาบันอุดมศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาสังคม พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ให้ความสำคัญกับการสร้างกลไกการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในพื้นที่ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบของ Epstein ซึ่งเสนอการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน 6 รูปแบบ ได้แก่ การเลี้ยงดู การสื่อสาร การอาสาสมัคร การเรียนรู้ที่บ้าน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการร่วมมือกับชุมชน ภาวะผู้นำของระดับเขตและโรงเรียน รวมทั้งการทำงานร่วมกันของบุคลากร มีส่วนเกี่ยวข้องกับคุณภาพของโครงการความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชน การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพจึงไม่ควรจำกัดอยู่ที่การเชิญผู้ปกครองหรือชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนเท่านั้น แต่ควรพัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย การวางแผน การตัดสินใจ การจัดกิจกรรม และการประเมินผล ในโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรม ภาคีเครือข่ายสามารถเป็นแหล่งทรัพยากร ความรู้ ประสบการณ์ และพื้นที่การเรียนรู้ที่สำคัญของผู้เรียน ชุมชนยังสามารถช่วยให้โรงเรียนเข้าใจปัญหาและทุนทางสังคมของพื้นที่ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับบริบทจริงได้มากขึ้น การสร้างเครือข่ายยังสามารถสนับสนุนการพัฒนาครู การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การฝึกประสบการณ์ และการสร้างนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ปัญหาเฉพาะพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การสร้างเครือข่ายอาจเผชิญปัญหา เช่น การสื่อสารที่ไม่ต่อเนื่อง ความไม่ชัดเจนของบทบาท การขาดกลไกประสานงาน ความแตกต่างด้านผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมที่เป็นเพียงเชิงพิธีกรรม Epstein และคณะยังชี้ให้เห็นว่าการสร้างความร่วมมือจำเป็นต้องมี

การจัดระบบ การกำหนดเป้าหมาย การติดตามความก้าวหน้า และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง (Epstein, Galindo และ Sheldon, 2011)

สรุป การวิจัยควรสำรวจทั้งระดับและคุณภาพของการมีส่วนร่วม ได้แก่ จำนวนและความหลากหลายของภาคีเครือข่าย ความต่อเนื่องของความร่วมมือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การสนับสนุนทรัพยากร การแลกเปลี่ยนความรู้ และความสามารถในการร่วมกันแก้ปัญหาของพื้นที่

5. ด้านระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลเพื่อการพัฒนา

การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การพัฒนานวัตกรรมของโรงเรียนไม่หยุดอยู่เพียงระดับ “การทดลอง” แต่สามารถนำข้อมูลจากการปฏิบัติจริงมาใช้เพื่อปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมอย่างต่อเนื่องในบริบทพื้นที่นวัตกรรม พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาได้กำหนดให้มีการประเมินผล การดำเนินงานและการบริหารจัดการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเป็นระยะ โดยมีคณะผู้ประเมินอิสระเข้ามาดำเนินการประเมิน ประกาศหลักเกณฑ์การประเมินผลการดำเนินงานและการบริหารจัดการในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2564 ยังให้ความสำคัญกับการประเมินเพื่อให้ทราบผลการยกระดับผลสัมฤทธิ์ ลดความเหลื่อมล้ำ การกระจายอำนาจ และการสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ จุดสำคัญคือ การประเมินโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมไม่ควรมุ่งเพียงการตรวจสอบว่าดำเนินงาน “ถูกหรือผิด” ตามตัวชี้วัด แต่ควรทำหน้าที่เป็น กลไกการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา

แนวคิด Developmental Evaluation ของ Patton เหมาะสมกับบริบทของนวัตกรรม เนื่องจากเป็นแนวทางการประเมินที่เหมาะสมกับสถานการณ์ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงสูง โดยใช้ข้อมูลและข้อเสนอแนะอย่างต่อเนื่องเพื่อช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถปรับตัวและพัฒนานวัตกรรมได้แบบทันเวลา ในระดับห้องเรียน พบว่าข้อเสนอแนะ (Feedback) เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการเรียนรู้และผลสัมฤทธิ์ แต่ประสิทธิภาพจากข้อเสนอแนะ (Feedback) ขึ้นอยู่กับลักษณะ วิธีการ และจังหวะเวลาที่ให้ข้อมูลย้อนกลับ หลักการดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้กับการนิเทศโรงเรียนได้ กล่าวคือ ระบบนิเทศควรให้ข้อมูลย้อนกลับที่ช่วยให้ครูและผู้บริหารทราบว่า สิ่งที่ทำอยู่ประสบผลเพียงใด อะไรคือปัญหา และควรดำเนินการต่อไปอย่างไร ระบบติดตามที่ดีจึงควรใช้ข้อมูลหลายประเภท ทั้งข้อมูลผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ข้อมูลพฤติกรรมการเรียนรู้ ข้อมูลการจัดการเรียนรู้ของครู ข้อมูลการบริหาร และข้อมูลจากผู้ปกครองและชุมชน นอกจากนี้การนิเทศควรเปลี่ยนจากรูปแบบการตรวจสอบและควบคุมไปสู่การนิเทศแบบกัลยาณมิตร การ Coaching การให้คำปรึกษา และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ปัญหาที่ควรสำรวจจึงครอบคลุมความชัดเจนของระบบนิเทศ ความถี่และความต่อเนื่องของการติดตาม คุณภาพของข้อมูลย้อนกลับ ความสามารถในการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ และระดับการนำผลการประเมินกลับมาใช้ปรับปรุงนวัตกรรม (Hattie and Timperley, (2007)

สรุประบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลควรเป็น ระบบสนับสนุนการเรียนรู้ขององค์กร มากกว่าจะเป็นเพียงระบบตรวจสอบผลการดำเนินงาน ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนสามารถทดลอง เรียนรู้ ปรับเปลี่ยน และขยายผลนวัตกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดจากนักวิชาการ มากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยในการศึกษา ดังนี้

ตัวแปรเกณฑ์

การสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยการบริหาร

- X1 = ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการบริหารนวัตกรรม
- X2 = หลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
- X3 = ความยืดหยุ่นและการกระจายอำนาจ
- X4 = การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและชุมชน
- X5 = การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลเพื่อการพัฒนา

ตัวแปรผล

ระดับการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

- Y1 = การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบและวัฒนธรรมองค์กร
- Y2 = ผลลัพธ์ด้านคุณภาพผู้เรียน
- Y3 = ศักยภาพครูและบุคลากร
- Y4 = ความสามารถในการสร้างและขยายผลนวัตกรรม
- Y5 = ความเข้มแข็งของระบบเครือข่ายและการตอบสนองพื้นที่
- Y6 = ความสามารถในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Survey Research) โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาเอกสารและสังเคราะห์ปัจจัย และระยะที่ 2 การวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Survey)

ระยะที่ 1 การศึกษาเอกสารและสังเคราะห์ปัจจัย ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารและสังเคราะห์ปัจจัย การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอน ดังนี้

1.1 ศึกษาทฤษฎี หลักการและแนวคิด จากตำรา เอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ระดับ การสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยการบริหาร และการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

1.2 รวบรวมสอบถามจากหลักการและทฤษฎีเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่าง เนื้อหากับวัตถุประสงค์ เพื่อให้ความเห็นชอบ

1.3 สร้างองค์ประกอบจากการวิเคราะห์ การสกัดปัจจัยได้ 5 ด้านที่อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 68.45 ยืนยันว่าโครงสร้างปัจจัยทั้ง 5 ด้านนี้มีความครอบคลุมและมีความตรงเชิงเนื้อหาในระดับเบื้องต้น เหมาะสมที่จะนำไปกำหนดเป็นโมเดลสมมติฐาน ได้แก่การสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยการบริหาร คือ 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการบริหารนวัตกรรม 2) หลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) ความยืดหยุ่นและการกระจายอำนาจ 4) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและชุมชน และ 5) การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลเพื่อการพัฒนา

1.4 นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

1.5 การตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content validity) และความเหมาะสมกับภาษาที่ใช้โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of item objective congruence) อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 สามารถนำไปใช้ได้

การแปลความหมายของคะแนนที่ได้

+1 หมายถึง แน่ใจว่าเหมาะสม สอดคล้องตรงกับวัตถุประสงค์

0 หมายถึง ไม่แน่ใจ มีสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์

-1 หมายถึง แน่ใจว่าไม่สอดคล้อง ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์

1.6 บันทึกผลการพิจารณาถึงความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านในแต่ละข้อ จากนั้นคำนวณหาค่า IOC โดยใช้สูตร ดังนี้

$$\text{สูตร IOC} = \frac{\Sigma R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ค่าดัชนีความสอดคล้อง

ΣR แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

1.7 เมื่อผู้เชี่ยวชาญส่งผลการพิจารณาแล้ว นำมาคัดเลือกเฉพาะข้อกำหนดที่มีค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาของแบบสอบถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่าง 0.80 ถึง 1.00 มาใช้ จากนั้นจัดทำแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

1.8 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขจนมีความสมบูรณ์และความเหมาะสมจากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try-Out) กับผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.94

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจโดยการประเมิน ดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่ และมอร์แกน โดยกำหนดระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็น จำนวน 360 คน (Krejcie and Morgan. 1970)

2.2 กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) จำแนกตามขนาดจำนวนของผู้บริหารสถานศึกษา รวมทั้งสิ้น จำนวน 360 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถามทั้งในรูปแบบเอกสารและแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ (Google Forms) ไปยังสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ให้กลุ่มตัวอย่าง โดยได้รับการตอบกลับแบบสอบถามสมบูรณ์จำนวน 360 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป: ใช้สถิติแจกแจงความถี่ และร้อยละ วิเคราะห์ ระดับปัจจัย: ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) โดยแปลความหมายตามเกณฑ์: 4.21 - 5.00 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด 3.41 - 4.20 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2.61 - 3.40 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง 1.81 - 2.60 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย 1.00 - 1.80 หมายถึง มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสำรวจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\text{Mean} = 4.20$, $\text{S.D.} = 0.57$) เมื่อพิจารณารายด้าน 5 ด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ย ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็น การสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

การสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยการบริหาร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา	4.42	0.51	มากที่สุด	1
2. ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดกระบวนการเรียนรู้	4.35	0.54	มากที่สุด	2
3. ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและชุมชน	4.15	0.60	มาก	3
4. ด้านระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลเพื่อการพัฒนา	4.10	0.58	มาก	4
5. ด้านความยืดหยุ่นและการกระจายอำนาจทางการบริหาร	3.98	0.68	มาก	5
รวม	4.20	0.57	มาก	-

จากตารางที่ 1 ผลการสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พบว่าโดยรวมและรายด้าน ผู้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, $\text{S.D.} = 0.57$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.42$, $\text{S.D.} = 0.51$) รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดกระบวนการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.35$, $\text{S.D.} = 0.54$) และ ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและชุมชน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความยืดหยุ่นและการกระจายอำนาจทางการบริหาร ($\bar{X} = 3.98$, $\text{S.D.} = 0.68$)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็น การประเมินการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

ระดับการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1.ด้านการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบและวัฒนธรรมองค์กร	4.34	0.81	มาก	6
2.ด้านผลลัพธ์ด้านคุณภาพผู้เรียน	4.40	0.87	มาก	1
3.ด้านศักยภาพครูและบุคลากร	4.40	0.86	มาก	1
4.ด้านความสามารถในการสร้างและขยายผลนวัตกรรม	4.37	0.84	มาก	4
5.ด้านความเข้มแข็งของระบบเครือข่ายและการตอบสนองพื้นที่	4.40	0.85	มาก	1
6.ด้านความสามารถในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	4.37	0.84	มาก	4
รวม	4.38	0.83	มาก	

จากตารางที่ 2 ผลการประเมินการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานครการศึกษา พบว่า โดยรวมและรายด้าน ผู้บริหารสถานศึกษาของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.83) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือด้านความเข้มแข็งของระบบเครือข่ายและการตอบสนองพื้นที่ ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.85) ด้านศักยภาพครูและบุคลากร ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.86) และ ด้านผลลัพธ์ด้านคุณภาพผู้เรียน ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ ด้านความสามารถในการสร้างและขยายผลนวัตกรรม และด้านความสามารถในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.84) และ ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและชุมชน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความยืดหยุ่นและการกระจายอำนาจทางการบริหารด้านการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบและวัฒนธรรมองค์กร ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.81)

ตอนที่ 1 การสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยการบริหาร ที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของสังเคราะห์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

การพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา	B	Std. Error	Beta	t	p - value
(Constant)	0.175	0.059	-	2.940**	.004
ด้านศักยภาพครูและบุคลากร(X_3)	0.796	0.038	0.816	20.844**	.000
ด้านความเข้มแข็งของระบบเครือข่ายและการตอบสนองพื้นที่ (X_5)	0.495	0.037	0.504	13.550**	.000
ด้านผลลัพธ์ด้านคุณภาพผู้เรียน (X_2)	-0.332	0.043	-0.344	-7.821**	.000

Model Summary คือ R. = 0.969^c, R² = 0.939, Adjusted R Square = 0.938

Std. Error of the Estimate = 0.19862

** P < .01

จากตาราง 27 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของสังเคราะห์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ด้านศักยภาพครูและบุคลากร (X_3) ($B = 0.796$, $t = 20.844$, $p = .000$), ด้านความเข้มแข็งของระบบเครือข่ายและการตอบสนองพื้นที่ (X_5) ($B = 0.495$, $t = 13.550$, $p = .000$), และ ด้านผลลัพธ์ด้านคุณภาพผู้เรียน (X_2) ($B = -0.332$, $t = -7.821$, $p = .000$), ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 สามารถร่วมกันพยากรณ์ทำนายผลต่อการสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยการบริหาร ที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ได้ร้อยละ 93.80 (Adjusted R² = 0.938) ที่สามารถเขียนในรูปสมการคะแนนดิบและสมการคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

สมการคะแนนดิบ : $\hat{y} = 0.175 + 0.353 (X_3) + 0.495 (X_5) + -0.332 (X_2)$

สมการคะแนนมาตรฐาน : $\hat{z} = 0.816 (X_3) + 0.504 (X_5) - 0.344 (X_2)$

สรุปผลการวิจัย

1. การสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
2. ระดับค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็น การประเมินการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
3. ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านทุนหรือปัจจัยสุขอนามัยของนิสิตนักศึกษา ด้านศักยภาพครูและบุคลากร (X_3) ($B = 0.796, t = 20.844, p = .000$), ด้านความเข้มแข็งของระบบเครือข่ายและการตอบสนองพื้นที่ (X_5) ($B = 0.495, t = 13.550, p = .000$), และ ด้านผลลัพธ์ด้านคุณภาพผู้เรียน (X_2) ($B = -0.332, t = -7.821, p = .000$), ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

1. การสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยการบริหารส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสามารถสังเคราะห์และจัดกลุ่มออกเป็น 5 ด้าน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่าการที่ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์เพื่อการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงระบบการบริหาร วัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ วัฒนธรรมการทดลองและสร้างนวัตกรรมและความสามารถในการปรับตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วราภรณ์ ไบภักดี, (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยการบริหารการนิเทศกับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2. ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยการบริหารการนิเทศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อันดับที่ 1 คือปัจจัยด้านองค์กร รองลงมาคือ ปัจจัยด้านบริบทพื้นที่ และอันดับสุดท้ายคือ ปัจจัยด้านบุคคล ตามลำดับ 2) การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อันดับที่ 1 คือ ขั้นตอนการจัดโครงการ รองลงมา คือ ขั้นตอนวางแผน และอันดับสุดท้าย คือ ขั้นตอนประเมินผล ตามลำดับ 3) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการบริหาร การนิเทศกับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ด้วยวิธีดอยพหุคูณ มีค่าเท่ากับ 0.900 และสามารถอธิบายความผันแปรของปัจจัยการบริหารการนิเทศกับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้ร้อยละ 91.10 ($R^2=0.911$) และผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยการบริหารการนิเทศกับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้และพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. ระดับค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็น การประเมินการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนมีวิสัยทัศน์การพัฒนาที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา บุคลากรในโรงเรียนมีความเข้าใจและมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาโรงเรียน โรงเรียนมีการปรับเปลี่ยนระบบการบริหารให้เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรม บุคลากรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงาน และโรงเรียนเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรทดลองใช้แนวทางหรือนวัตกรรมใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คำรณ เกิดพุก, พิมพฤทธิ์ เทียงภักดี ฐิติพัฒน์ หิรัญนิธิธำรง, ปิยภัทร์ จิรบุญโชติ, (2567). ปัจจัยด้านการบริหารระบบสารสนเทศทางการศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการบริหารระบบสารสนเทศทางการศึกษา ใน

สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระบบคอมพิวเตอร์เพื่อช่วยในการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ระดับการบริหารการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก 3) การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกระดับสูง ($r=0.727$) 4) การบริหารระบบสารสนเทศทางการศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม ด้านระบบสารสนเทศในสถานศึกษา ($B=0.177$, $p\text{-value}=.000$, $t=4.351$), ด้านระบบคอมพิวเตอร์เพื่อช่วยในการสอน ($B=0.167$, $p\text{-value}=.000$, $t=4.415$), ด้านระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษา ($B=0.165$, $p\text{-value}=.000$, $t=3.900$), ด้านกระบวนการจัดระบบบริหารและสารสนเทศของสถานศึกษา ($B=0.120$, $p\text{-value}=.000$, $t=4.081$), และ ด้านการรู้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน ($B=0.103$, $p\text{-value}=.000$, $t=2.283$), ส่งผลต่อการบริหารการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียม ทั้ง 5 ปัจจัยสามารถร่วมกันทำนายที่ส่งผลต่อการบริหารการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมได้ร้อยละ 68.10 ทั้ง 5 ปัจจัยสามารถร่วมกันทำนายที่ส่งผลต่อการบริหารการเรียนการสอนทางไกลผ่านดาวเทียมได้ร้อยละ 68.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการวิจัยพบว่า สังเคราะห์ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ด้านศักยภาพครูและบุคลากร (X_3) ($B=0.796$, $t=20.844$, $p=.000$), ด้านความเข้มแข็งของระบบเครือข่ายและการตอบสนองพื้นที่ (X_5) ($B=0.495$, $t=13.550$, $p=.000$), และ ด้านผลลัพธ์ด้านคุณภาพผู้เรียน (X_2) ($B=-0.332$, $t=-7.821$, $p=.000$), ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนสามารถปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของผู้เรียน โรงเรียนมีวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตรลดา อุ่นประเดิม และ นพรัตน์ ชัยเรือง (2567). ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยพหุระดับด้านการบริหารการศึกษาที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นศรีธรรมราช. ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญ ครูและบุคลากรทางการศึกษาจึงเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้กระบวนการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ เกิดประสิทธิผล โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยระดับนักเรียน ระดับห้องเรียน และระดับโรงเรียนส่งผลต่อ คุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 2) สร้างโมเดลปัจจัยพหุระดับส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลุ่มตัวอย่างใน การวิจัยเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 40 คน ครูผู้สอน จำนวน 160 คน และนักเรียน จำนวน 800 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่ม แบบหลายขั้นตอน เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม 3 ฉบับ ใช้เทคนิควิเคราะห์พหุระดับแบบการวิเคราะห์เส้นทางใน โมเดลสมการโครงสร้างด้วยโปรแกรมลิซเรล ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้รับอิทธิพลทางตรงเชิง บวกจาก 1) ระดับนักเรียน ได้แก่ ทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 และพฤติกรรมการเรียนรู้ ระดับห้องเรียน ได้แก่ ทักษะครู ในศตวรรษที่ 21 และแรงจูงใจในการทำงาน ระดับห้องเรียนส่งผลต่อระดับนักเรียน ได้แก่ ทักษะครูในศตวรรษที่ 21 ระดับ โรงเรียน ได้แก่ ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 และไม่มีปัจจัยระดับโรงเรียนที่ส่งผลต่อระดับห้องเรียน 2) โมเดลที่สร้างมี ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีค่าดัชนีความสอดคล้องดังนี้ $\chi^2=.13$, $GFI=1.00$, $CFI=1.00$, $SRMR=.00$; $\chi^2=.36$, $GFI=$

1.00, CFI = 1.00, SRMR = .01; $\chi^2 = 3.00$, GFI = .99, CFI = 1.00, SRMR = .03; $\chi^2 = 5.44$, GFI = .93, CFI = .97, SRMR = .07 ตามลำดับ โดยสามารถนำไปกำหนดกรอบนโยบายการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการศึกษาไปใช้

1.1 ควรมีการกำหนดโมเดลสมการโครงสร้าง (SEM Construction) นำปัจจัยทั้ง 5 ด้านที่สกัดได้จาก EFA ในเรื่องที่ 1 มาใช้เป็นตัวแปรแฝง (Latent Variables) เพื่อทดสอบอิทธิพลเชิงสาเหตุ (Causal Relationships) ที่มีต่อประสิทธิผลของโรงเรียนหรือสมรรถนะของผู้เรียน

1.2 ควรมีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ดำเนินการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างชุดใหม่ในระยะที่ 2 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืน (Model Fit Index) ของโครงสร้างปัจจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์

1.3 การพัฒนาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายระดับสูง เมื่อได้ผลการทดสอบเชิงยืนยันจะทำให้ได้ข้อเสนอแนะที่มีน้ำหนักเชิงสถิติสูง สามารถระบุได้ชัดเจนว่าปัจจัยใดเป็นตัวแปรส่งผ่าน (Mediator) หรือตัวแปรส่งผลตรง (Direct Effect) ซึ่งจะเป็นประโยชน์สูงสุดต่อสำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (สบน.) ต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “การสำรวจและสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา” ทำให้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาและผลการประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 5 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการบริหารนวัตกรรมการศึกษา 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) ด้านความยืดหยุ่นและการกระจายอำนาจทางการบริหาร 4) ด้านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายและชุมชน 5) ด้านระบบการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลเพื่อการพัฒนา นอกจากนี้ยังได้แนวทางสำหรับการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนมีความรู้ที่เป็นเลิศและสามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการเรียนรู้และการดำรงชีวิตได้ โดยผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพที่แสดงในภาพที่ 1 ดังต่อไปนี้

พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก.. วันที่ 30 เมษายน 2562.

Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). *Transformational leadership* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.

Epstein, J. L., Coates, L., Salinas, K. C., Sanders, M. G., & Simon, B. S. (1997). *School, family, and community partnerships: Your handbook for action*. Corwin Press.

Epstein, J. L., Galindo, C. L., & Sheldon, S. B. (2011). Levels of leadership: Effects of district and school leaders on the quality of school programs of family and community involvement. *Educational Administration Quarterly*, 47(3), 462–495.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). *Multivariate Data Analysis* (8th ed.). Cengage Learning.

Hattie, J., & Timperley, H. (2007). The power of feedback. *Review of Educational Research*, 77(1), 81–112.

Leithwood, K., & Jantzi, D. (2006). Transformational school leadership for large-scale reform: Effects on students, teachers, and their classroom practices. *School Effectiveness and School Improvement*, 17(2), 201–227.

Leithwood, K., & Slegers, P. (2006). Transformational school leadership: Introduction. *School Effectiveness and School Improvement*, 17(2), 143–144.

OECD. (2021). *Adapting curriculum to bridge equity gaps*. OECD Publishing.

Patton, M. Q. (2011). *Developmental evaluation: Applying complexity concepts to enhance innovation and use*. Guilford Press.

Schleicher, A. (2015). *Schools for 21st-century learners: Strong leaders, confident teachers, innovative approaches*. OECD Publishing.

Spillane, J. P. (2006). *Distributed leadership*. Jossey-Bass.

Spillane, J. P., Halverson, R., & Diamond, J. B. (2004). Towards a theory of leadership practice: A distributed perspective. *Journal of Curriculum Studies*, 36(1), 3–34.

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations* (5th ed.). New York: Free Press.